

ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤ

ਅਧਿਆਇ

੪

ਇਤਿਹਾਸ “ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਅਤੀਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਨਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ ... ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ.... ਅਸੀਂ ਅਤੀਤ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

- ਈ.ਐਚ. ਕਾਰ

ਨੈਸ਼ਨਲ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ। ਅਜਿਹੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਅਤੀਤ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੂਰਤੀਆਂ, ਸਿੱਕੇ ਅਤੇ ਗਹਿਣੇ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਵੱਡੇ
ਸਵਾਲ

?

1. ਅਸੀਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਾਪਦੇ ਹਾਂ?
2. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੋਤ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ?
3. ਸੁਰੂਆਤੀ ਮਨੁੱਖ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ?

0681CH04

ਅਸੀਂ ਅਤੀਤ ਬਾਰੇ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਾਂ?

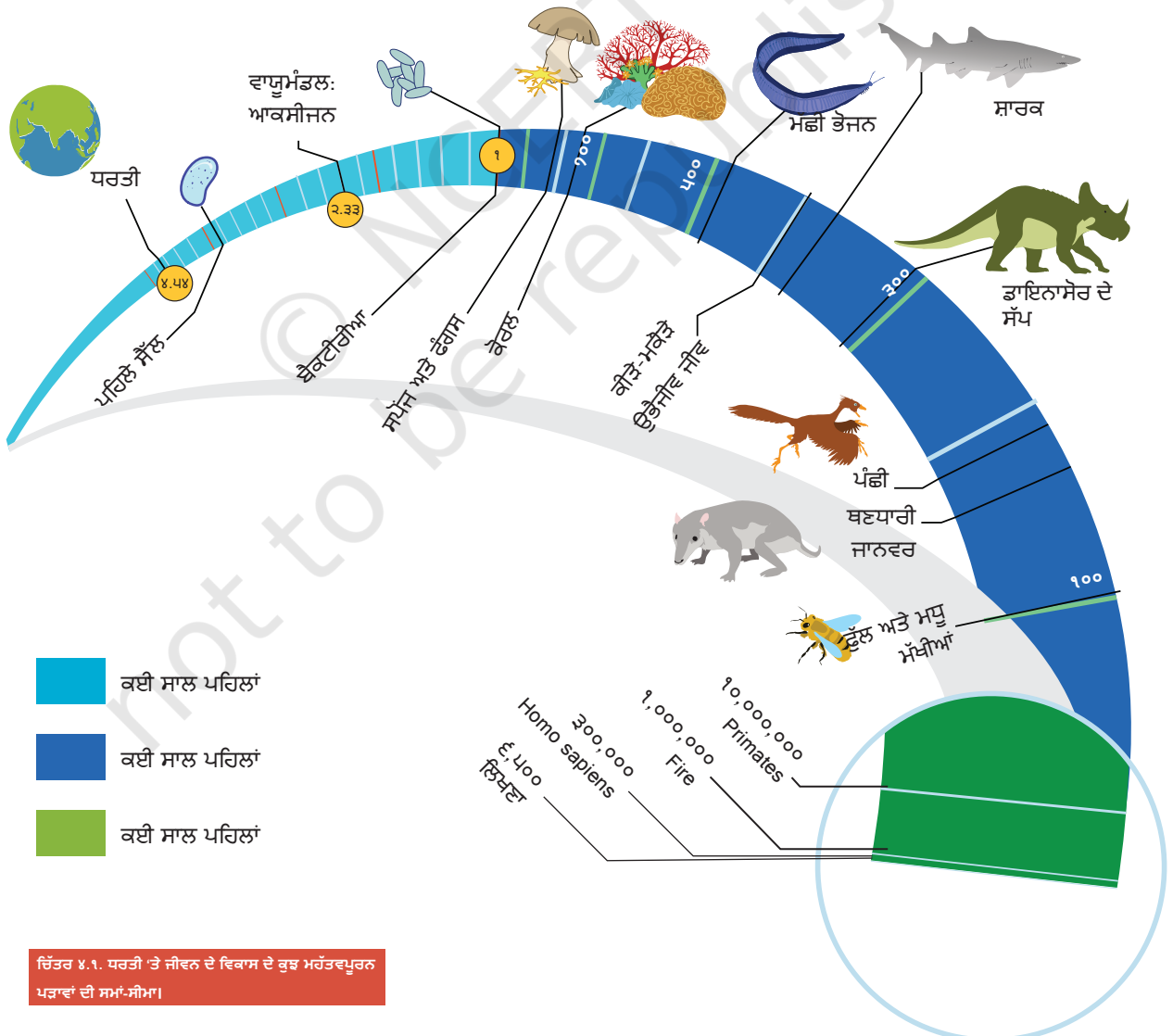

ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚੋ

- ◆ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਯਾਦ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਯਾਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਉਮਰ ਕਿੰਨੀ ਸੀ? ਉਹ ਇਕੱਠੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅਤੀਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਸ਼ਾਇਦ ਪੰਜ ਜਾਂ ਛੇ ਸਾਲ ਪਿੱਛੇ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।
- ◆ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਤੀਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਸਾਨੂੰ ਵਰਤਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ?

ਇਤਿਹਾਸ:
ਮਨੁੱਖੀ ਅਤੀਤ
ਦਾ ਅਧਿਐਨ।

ਤੁਸੀਂ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਧਰਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲੰਬਾ **ਇਤਿਹਾਸ** ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸੀਂ ਮਨੁੱਖ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ - ਸਭ ਤੋਂ ਹਾਲੀਆ ਧਰਤੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਧਰਤੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਤਹ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਛੱਡੇ ਗਏ

ਭੇਤਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਤੀਤ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਅਤੀਤ ਬਾਰੇ ਵੀ।

ਚਿੱਤਰ ੪.੨.੧: ਭੂ-ਵਿਗਿਆਨੀ

ਚਿੱਤਰ ੪.੨.੨: ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨੀ

ਚਿੱਤਰ ੪.੨.੩: ਮਾਨਵ ਵਿਗਿਆਨੀ

ਚਿੱਤਰ ੪.੨.੪: ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਵਿਗਿਆਨੀ

ਇਹਨਾਂ ਚਾਰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰੋ। ਉੱਪਰ ਖੱਬੇ ਤੋਂ:

- **ਭੂ-ਵਿਗਿਆਨੀ** (ਚਿੱਤਰ ੪.੨.੧) ਧਰਤੀ ਦੀਆਂ ਭੌਤਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਿੱਟੀ, ਪੱਥਰ, ਪਹਾੜ, ਪਹਾੜ, ਨਦੀਆਂ, ਸਮੁੰਦਰ, ਸਮੁੰਦਰ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਹਿੱਸੇ।
- **ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨੀ** (ਚਿੱਤਰ ੪.੨.੨) ਲੱਖਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪੌਦਿਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਅਵਸ਼ੇਸ਼ਾਂ ਦਾ **ਜੀਵਾਸ਼ਮ** ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- **ਮਾਨਵ ਵਿਗਿਆਨੀ** (ਚਿੱਤਰ ੪.੨.੩) ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜਾਂ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਰਤਮਾਨ ਤੱਕ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- **ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਵਿਗਿਆਨੀ** (ਚਿੱਤਰ ੪.੨.੪) ਅਤੀਤ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਵਸ਼ੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕਰਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕ, ਪੌਦੇ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਔਜ਼ਾਰ, ਭਾਂਡੇ, ਮੋਤੀ, ਮੂਰਤੀਆਂ, ਖਿਡੌਣੇ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਦੰਦ, ਸੜੇ ਹੋਏ ਅਨਾਜ, ਘਰਾਂ ਜਾਂ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਦਿ।

ਜੀਵਾਸ਼ਮ: ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਜਾਂ ਪੌਦਿਆਂ ਜਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜੋ ਮਿੱਟੀ ਜਾਂ ਚੱਟਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਹਰ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵੱਡੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਜਨਮ ਜਾਂ ਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ, ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਨਵੇਂ **ਯੁੱਗ** ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਯੁੱਗ: ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸਮਾਂ

ਗ੍ਰੈਗੋਰੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ:
ਕੈਲੰਡਰ ਹੁਣ ਦੁਨੀਆ
ਭਰ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਵਿੱਚ
੧੨ ਮਹੀਨੇ ੩੬੫
ਦਿਨ ਅਤੇ ਹਰ ਚਾਰ
ਸਾਲਾਂ
ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੀਪ ਸਾਲ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ,
ਸਦੀ ਦੇ ਸਾਲ -
ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ,
੧੮੦੦, ੧੯੦੦,
੨੦੦੦ - ਸਿਰਫ
ਲੀਪ ਸਾਲ ਹੁੰਦੇ
ਹਨ ਜੇ ਉਹ ੪੦੦
ਦੇ ਗੁਣਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ;
ਇਸ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ
ਤਿੰਨ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਾਲਾਂ
ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ ੨੦੦੦
ਇੱਕ ਲੀਪ ਸਾਲ ਹੈ।

ਸੂਭ: ਅਨੁਕੂਲ ਜਾਂ
ਕਿਸਮਤ ਲਿਆਉਣਾ;
ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ,
'ਇੱਕ ਸੂਭ ਸ਼ੁਰੂਆਤ'।

ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, **ਗ੍ਰੈਗੋਰੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ** ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਨਾਲ ਹੀ, ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਿਮ, ਯਹੂਦੀ, ਚੀਨੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੈਲੰਡਰ ਵੀ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੂਭ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ, ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦੇ ਜਨਮ ਲਈ ਰਵਾਇਤੀ ਸਾਲ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਿੰਦੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਿੰਦੂ ਤੋਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਈਸ' 'AD' (ਲਾਤੀਨੀ ਵਾਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਜੋ ਯਿਸੂ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ) ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ **ਕਾਮਨ ਏਰਾ** ਜਾਂ **ਸੀਈ (ਈ ਪੂ)** ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ੧੯੪੭, ਜਿਸ ਸਾਲ ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਨੂੰ ੧੯੪੭ ਈ. (ਕਈ ਵਾਰ ੧੯੪੭ ਈ.) ਜਾਂ ੧੯੪੭ ਸੀ.ਈ. ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਯਿਸੂ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਰਵਾਇਤੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛੜਿਆ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀਸੀ (ਜਾਂ ਮਸੀਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ **ਬਿਫਾਰ ਕਾਮਨ ਏਰਾ** ਜਾਂ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ

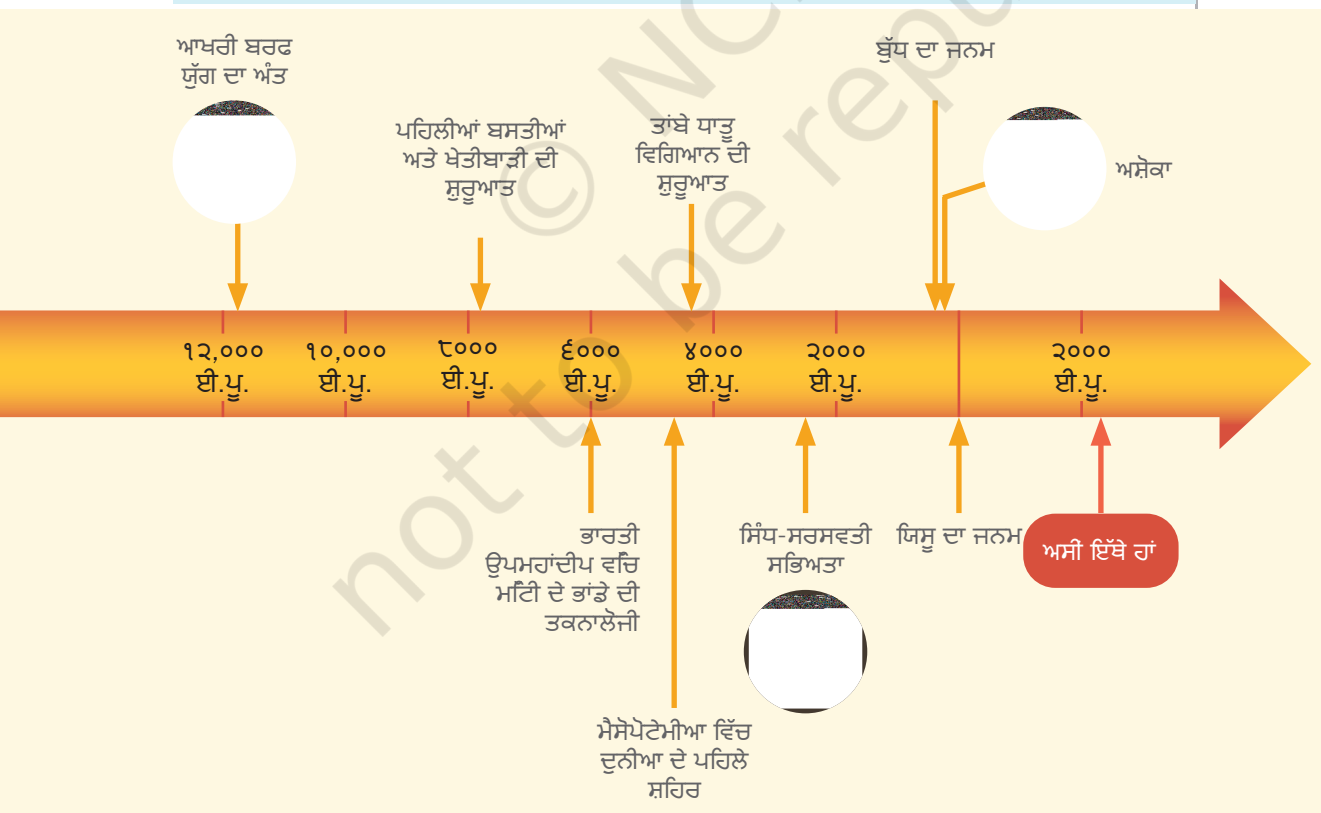

ਚਿੱਤਰ ੪.੩. ੩੦੦,੦੦੦ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਮੁੱਖ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ

ਲਈ, ੫੬੦ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਗੌਤਮ ਬੁੱਧ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਧਿਆਇ ੭ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਂਗੇ) ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਲਗਭਗ ਸਾਲ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਗਣਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ?

ਆਓ ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ

- ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਣਨਾਵਾਂ ਸਧਾਰਣ ਹਨ, ਪਰ ਇੱਕ ਕੈਚ ਹੈ। ਗ੍ਰੈਗੋਰੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ 'ਸਾਲ ਜ਼ੀਰੋ' ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਲ ੧ ਈਸਵੀ ਤੁਰੰਤ ਸਾਲ ੧ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਤੋਂ ੨ ਈਸਵੀ ਤੱਕ ਹਰ ਸਾਲ ਇੱਕ ਸਧਾਰਣ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਬਣਾਓ; ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਸਾਲ ਜ਼ੀਰੋ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿਰਫ ੩ ਸਾਲ ਲੰਘੇ ਹਨ।
- ਇਸ ਲਈ ਬੀਸੀਈ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਸੀਈ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ੧ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, $2 + 2 - 1 = 3$ ।
- ਆਪਣੇ ਸਹਿਪਾਠੀਆਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਬੁੱਧ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਲਈ, ਮੰਨ ਲਓ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਸਾਲ ੨੦੨੪ ਈ. ਵਿੱਚ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਬੁੱਧ ਦਾ ਜਨਮ $੫੬੦ + ੨੦੨੪ - 1 = ੨,੫੮੩$ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਇੱਕ ਟਾਈਮਲਾਈਨ (ਪੰਨਾ ੬੨ ਅਤੇ ੬੩ 'ਤੇ ਚਿੱਤਰ ੪.੩ ਦੇਖੋ) ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਬੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਰਤਮਾਨ ਤੱਕ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਹਨ। ਨੋਟ ਕਰੋ ਕਿ ਡਾਟ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਇੱਕ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਇਹ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਲਗਭਗ ੩ ਮੀਟਰ ਲੰਬੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਉਸ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਵੀ, ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਬੁੱਧ ਦਾ ਜਨਮ ਜਿਸੂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਖੁੰਡੇ ਨਾ

ਇੱਕ ਸਾਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ (ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ) ਦੇ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੰਬੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਣ ਵੇਲੇ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

1. **ਸਦੀ:** ਇਹ ੧੦੦ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਮਿਆਦ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਲ ੧ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ੧੦੦ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ੨੧ ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹਾਂ, ਜੋ ੨੦੦੧ ਤੋਂ ੨੧੦੦ ਤੱਕ ਚੱਲਦਾ ਹੈ।

ਸਦੀਆਂ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਦੀ ਗਣਨਾ ਸਾਲ ੧ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਤੀਜੀ ਸਦੀ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਵਿੱਚ ੩੦੦ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਤੋਂ ੨੦੧ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਤੱਕ ਦੇ ਸਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ।

੨. **ਮਿਲੇਨੀਅਮ:** ਇਹ ੧,੦੦੦ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਮਿਆਦ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਲ ੧ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ਹਰ ੧,੦੦੦ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੀਜੀ ਹਜ਼ਾਰ ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਹਾਂ, ਜੋ ੨੦੦੧ ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ੩੦੦੦ ਈਸਵੀ ਤੱਕ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਦੀ ਗਣਨਾ ਵੀ ੧ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਵਿੱਚ ੧ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਤੋਂ ੧੦੦੦ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਤੱਕ ਦੇ ਸਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ।

ਪੰਨਾ ੬੨ ਅਤੇ ੬੩ (ਚਿੱਤਰ ੪.੩) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ੮ਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾ ਸਕਦੇ ਹੋ? (ਨੋਟ: ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ, 'ਹਜ਼ਾਰਾਂ' ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ 'ਹਜ਼ਾਰਾਂ' ਜਾਂ 'ਹਜ਼ਾਰਾਂ' ਹੈ; ਦੋਵੇਂ ਸਹੀ ਹਨ।)

ਆਓ ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ

੧੮੦੦ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਾਲ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਇੱਕ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ, ਮਾਪਿਆਂ, ਭੈਣਾਂ-ਭਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀਆਂ ਜਨਮ ਤਾਰੀਖਾਂ ਰੱਖੋ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਬੱਧ ਕਰੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ੨੦ਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਖੁੰਝੋ ਨਾ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੈਲੰਡਰ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ? ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਲ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੰਚਾਂਗ ਸਾਰਣੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦਰ ਗ੍ਰਹਿਣ, ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਡੁੱਬਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਆਦਿ ਵਰਗੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੰਚਾਂਗ, ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਕਸਰ ਸਾਲ ਲਈ ਮੌਸਮ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ, ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਤੇ ਤਿਉਹਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ
ਸਰੋਤ: ਇੱਕ ਸਥਾਨ,
ਇਨਸਾਨ, ਟੈਕਸਟ
ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਜਿਸ ਤੋਂ
ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਪਿਛਲੀ
ਘਟਨਾ ਜਾਂ ਮਿਆਦ
ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ
ਇਕੱਠੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਰੋਤ ਕੀ ਹਨ?

ਆਓ ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਾਸੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ, ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਅਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰਕ ਰੁੱਖ ਬਣਾਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਪਤਾ ਕਰੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਲਈ ਕੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਨਾਲ ਹੀ, ਉਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ ਹੈ।

ਰਿਸ਼ਤਾ	ਨਾਂ	ਕਿੱਤਾ	ਜਨਮ ਸਥਾਨ	ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਸਰੋਤ
ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ				
ਨਾਨਾ ਨਾਨੀ				
ਪਰਦਾਦਾ -ਪਰਦਾਦੀ				
ਪਰਦਾਨਾਨਾ -ਪਰਨਾਨੀ				

ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਅਤੀਤ ਬਾਰੇ ਵੇਰਵੇ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਫੋਟੋਆਂ, ਡਾਇਰੀਆਂ, ਆਈਡੀ ਕਾਰਡਾਂ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ?

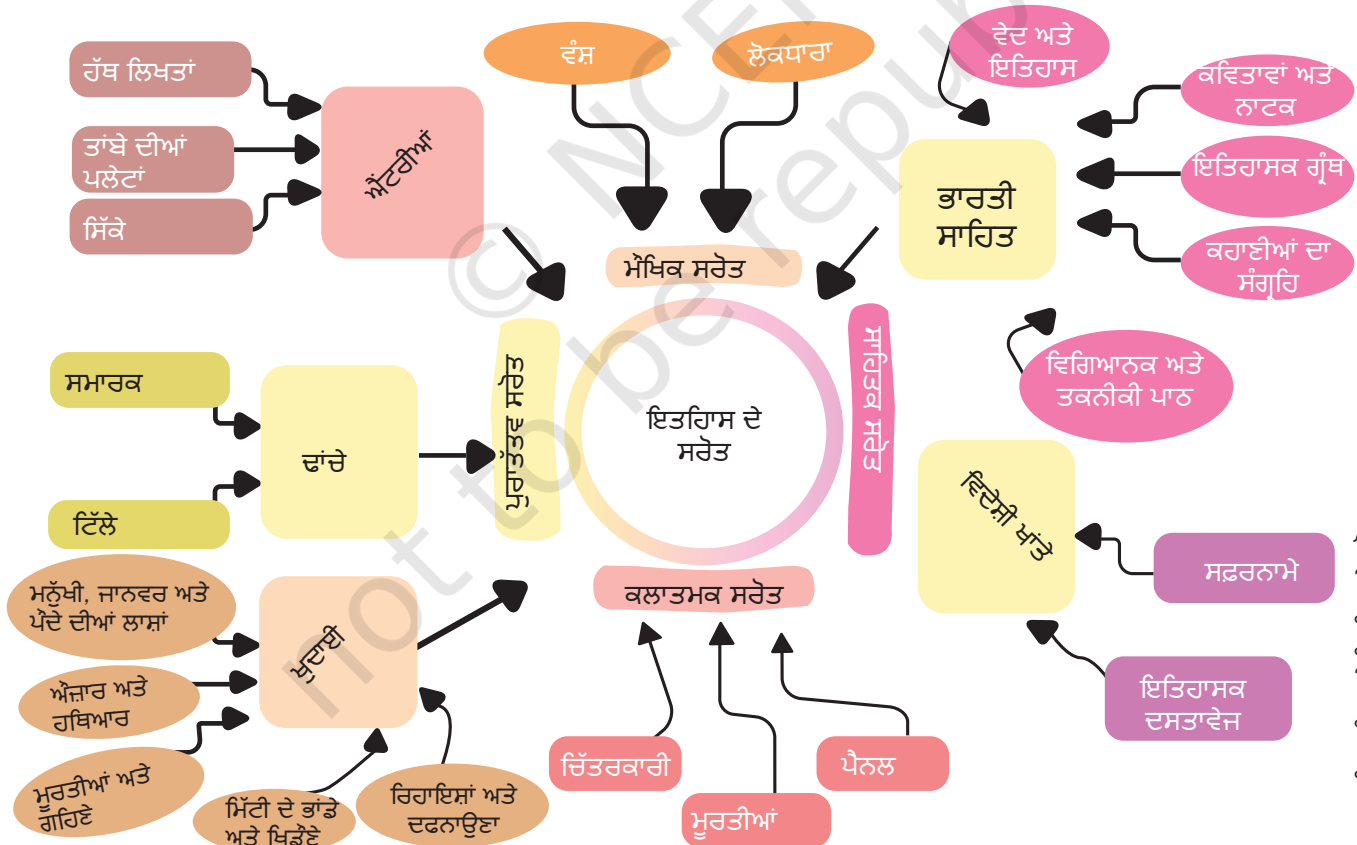

ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚੋ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਕੇ, ਕਿਤਾਬਾਂ, ਕੱਪੜੇ, ਗਹਿਣੇ ਜਾਂ ਭਾਂਡੇ ਦੇਖੇ ਹਨ? ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਜਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਘਰਾਂ ਜਾਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਤੋਂ?

ਹਰ ਵਸਤੂ ਜਾਂ ਢਾਂਚਾ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਹੇਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟੁਕੜੇ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਸਤੂਆਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਟੁਕੜੇ ਗਾਇਬ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਪੰਨੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਚਿੱਤਰ ਨੂੰ ਦੇਖੋ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਜਦੋਂ **ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ** ੧,੫੦੦ ਸਾਲ

ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ:
ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ
ਜੋ ਅਤੀਤ ਬਾਰੇ
ਪੜ੍ਹਦਾ ਅਤੇ
ਲਿਖਦਾ ਹੈ।

ਜੈਨੇਟਿਕਸ:
ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ
ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ ਜੋ
ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੀ
ਹੈ ਕਿ ਪੇਂਦਿਆਂ,
ਜਾਨਵਰਾਂ ਜਾਂ
ਮਨੁੱਖਾਂ
ਵਿੱਚ, ਕੁਝ
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਇੱਕ
ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਦੂਜੀ
ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੱਕ ਕਿਵੇਂ
ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਜਾਂ ਰਾਣੀ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮਾਰਕ, ਯੁੱਧ ਜਾਂ ਵਪਾਰ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ, ਸਰੋਤ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਜਿਗਮੋ ਟੁਕੜੇ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ); ਦੂਜੇ ਸਮੇਂ, ਸਰੋਤ ਵਿਰੋਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ (ਜਿਗਮੋ ਟੁਕੜੇ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ), ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਸਰੋਤ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਅਧਿਐਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਣ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ? ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਖੁਦ, ਪਰ ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਵਿਗਿਆਨੀ, ਐਪੀਗ੍ਰਾਫਿਸਟ (ਜੋ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ ਹਨ), ਮਾਨਵ ਵਿਗਿਆਨੀ (ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ ਹਨ), ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਮਾਹਰ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਿਛਲੇ ੫੦ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਧਿਐਨ ਅਤੀਤ ਦੇ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜਲਵਾਯੂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ, ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਰਸਾਇਣਕ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ **ਜੈਨੇਟਿਕਸ** ਦੇ ਅਧਿਐਨਾਂ ਨੇ ਤਾਜ਼ਾ ਸੂਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਵਧੇਰੇ ਆਮ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ। ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਜਿਸਦਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਤਲਬ ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੇ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਸਰੋਤ ਅਖਬਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ, ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਮੀਡੀਆ (ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ, ਇੰਟਰਨੈਟ, ਆਦਿ) ਨਾਲ ਵੀ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਓ ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ

ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਤਸਵੀਰਾਂ ਹਨ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਸਤੂਆਂ ਕੋਣ ਅਤੇ ਕੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ? ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਬਕਸੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਿਖੋ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

Handwriting practice area with four sets of red dashed lines on a cream-colored background.

Handwriting practice area with four sets of red dashed lines on a cream-colored background.

Handwriting practice area with four sets of red dashed lines on a cream-colored background.

ਮਨੁੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ

ਆਧੁਨਿਕ ਮਨੁੱਖ (ਹੋਮੋ ਸੇਪੀਅਨਜ਼) ਲਗਭਗ ੩੦੦,੦੦੦ (ਤਿੰਨ ਲੱਖ) ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਗ੍ਰਹਿ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਧਰਤੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਆਓ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਇੱਕ ਝੱਟ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ।

ਆਓ ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ

ਉਪਰੋਕਤ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਇੱਕ ਪੱਥਰ ਦੀ ਪਨਾਹ ਵਿੱਚ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਹਰੇਕ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਵੇਰਵਾ ਦਿਓ।

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਂਡਾਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਪਨਾਹ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ; ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਖਾਣ ਯੋਗ ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੱਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਨ ਅਤੇ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ **ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ** ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਧਾਰਨਾ ਵੀ ਸੀ।

**ਮੌਤ ਤੋਂ
ਬਾਅਦ ਦੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ:**
ਇੱਕ ਜੀਵਨ
ਜੋ ਮੌਤ ਤੋਂ
ਬਾਅਦ ਸ਼ੁਰੂ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸਮੂਹ ਅਸਥਾਈ ਕੈਂਪਾਂ, ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਪਨਾਹਗਾਹਾਂ ਜਾਂ ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਹੁਣ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਕੁਹਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਬਲੇਡ, ਤੀਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਔਜ਼ਾਰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪੱਥਰ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਪੇਂਟਿੰਗਾਂ ਸਧਾਰਣ ਅੰਕੜਿਆਂ ਜਾਂ ਕੁਝ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ; ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਸਧਾਰਣ ਗਹਿਣੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੱਥਰ ਜਾਂ ਸ਼ੈੱਲ ਦੇ ਮੋਤੀਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਪੇਂਡੇਟ ਬਣਾਉਣਾ ਸਿੱਖ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮੂਹਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ।

ਪਹਿਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ

ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ, ਧਰਤੀ ਦੀ ਜਲਵਾਯੂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੇ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਠੰਡਾ ਸੀ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸਾ ਬਰਫ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ - ਇਸ ਨੂੰ 'ਬਰਫ ਯੁੱਗ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਿੱਖੋਗੇ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਮੌਸਮ ਗਰਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਬਰਫ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿਘਲ ਗਈ, ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪਾਣੀ ਮੌਜੂਦਾ ਨਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਆਖਰੀ ਬਰਫ ਯੁੱਗ ੧੦੦,੦੦੦ (ਇੱਕ ਲੱਖ) ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲਗਭਗ ੧੨,੦੦੦ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ ਚੱਲਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਰਹਿਣ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ; ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨਾਜ ਅਤੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਪਸ਼ੂਆਂ, ਬੱਕਰੀਆਂ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਲਦੇ ਸਨ। ਵਧੇਰੇ ਭੋਜਨ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣ ਨਾਲ, ਇਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਧਦੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਸ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਥੇ ਮਿੱਟੀ ਵਧੇਰੇ ਉਪਜਾਊ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਫਸਲਾਂ ਉਗਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਆਸਾਨ ਹੋ ਗਈ।

ਆਓ ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ

ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖੋ। ਇਹ ਕੁਝ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ। ਤੁਸੀਂ ਪਛਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚੋ

- ◆ ਇੱਕ ਪੱਥਰ ਸ਼ੈਲਟਰ ਦੀ ਇਸ ਪੁਰਾਣੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ, ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ 'ਕੁਦਰਤੀ' ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਪੱਥਰ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਪੇਂਟ ਕਰਨ ਲਈ ਰੰਗ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੁਝ ਪੇਂਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਦੋਵਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ, ਮਰਦਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਖਾਣਾ ਪਕਾਇਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ◆ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਿਰਫ ਸੀਮਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚੋ, ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕਰੋ।

ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਧਦੇ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰਤਾ ਵੀ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਨੇਤਾ ਜਾਂ ‘ਸਰਦਾਰ’ ਲੋਕਾਂ ਦੀ **ਭਲਾਈ** ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ, ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਕੋਈ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਬੀਜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਵਾਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ।

ਭਲਾਈ: ਸਿਹਤ, ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ।

ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਸਮਾਂ **ਬੀਤਦਾ** ਗਿਆ, **ਬਸਤੀਆਂ ਵੱਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ** ਹੁੰਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ - ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਭੋਜਨ, ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਔਜ਼ਾਰ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਦੇ ਨੈੱਟਵਰਕ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਛੋਟੇ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਗਏ। ਨਵੀਆਂ ਤਕਨਾਲੋਜੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ - ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਘੁਮਿਆਰੀ; ਅਤੇ ਧਾਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ (ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂਬਾ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਲੋਹਾ), ਜਿਸ ਨੇ ਟਿਕਾਊ ਔਜ਼ਾਰ, ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਗਹਿਣੇ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ।

ਹੈਮਲੇਟ: ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਬਸਤੀ ਜਾਂ ਛੋਟਾ ਪਿੰਡ।

ਅਸੀਂ ਅਧਿਆਇ ੬ ਵਿੱਚ ਦੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਇਹ ਪੜਾਅ ‘ਸਭਿਅਤਾ’ ਦੇ ਉਭਾਰ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਲਈ, ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਇਸ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸਮਿਆਂ ‘ਤੇ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਗਭਗ ਅਲੋਪ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁਝ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾਂਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਲਈ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਹਾਂ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਵਧੀਏ ...

- ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅਤੀਤ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਕੁਝ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਟਾਈਮਲਾਈਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸਾਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ ‘ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਦੇ ਵੱਖੇ ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ: ਸਾਲ, ਦਹਾਕੇ, ਸ਼ਤਾਬਦੀ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ।
- ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਰੋਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਨ; ਉਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਕਿਵੇਂ ਵਧੇਰੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਇਸ ਤੇ ਵੀ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਹੈ।

ਸਵਾਲ, ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ

1. ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਜੋਂ, ਆਪਣੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਿੱਚ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ (ਜਾਂ ਪਿੰਡ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ) ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖੋ। ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋ।
2. ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਜਾਸੂਸਾਂ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਆਪਣੇ ਜਵਾਬਾਂ ਲਈ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ।
3. ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਅਭਿਆਸ:

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਰੱਖੋ: ੩੨੩ ਈ., ੩੨੩ ਈ.ਪੂ., ੧੦੦ ਈ.ਪੂ., ੧੦੦ ਈ., ੧੯੦੦ ਈ. ਪੂ., ੧੦੯੦ ਈ., ੨੦੨੪ ਈ.

- ਜੇ ਰਾਜਾ ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਦਾ ਜਨਮ ੩੨੦ ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸ ਸਦੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ? ਅਤੇ ਬੁੱਧ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਸੀ?
 - ਝਾਂਸੀ ਦੀ ਰਾਣੀ ਦਾ ਜਨਮ ੧੮੨੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਕਿਸ ਸਦੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ? ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ?
 - '੧੨,੦੦੦ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ' ਨੂੰ ਤਾਰੀਖ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿਓ।
੪. ਨੇੜਲੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਓ: ਇਹ ਦੌਰਾ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਅਗਾਊਂ ਖੋਜ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੌਰਾਨ ਨੋਟਸ ਰੱਖੋ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਰਿਪੋਰਟ ਲਿਖੋ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ ਕਿ ਮੁਲਾਕਾਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਅਚਾਨਕ / ਦਿਲਚਸਪ / ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਕੀ ਸੀ।
 ੫. ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਵਿਗਿਆਨੀ ਜਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਬੋਲਣ ਲਈ ਕਹੋ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਉਂ ਹੈ।